

הלכות שבת סימן רמח

ביאורים ומוספים

סימן רמח

דין המפליג בספינה והחולץ בשבת

[משנ"ב בהקדמה]

שָׁמָּה יִצְטָרֵף הַיִּשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּעֶצְמוֹ בַּשַּׁבָּת מִשּׁוּם פְּקוּדָה נְפִישׁ⁽¹⁾ וכו', או שִׁנְעֵשָׂה הָאִינִי-יְהוּדִי בְּעַל הַסְּפִינָה עֲבֹדוֹ מְלָאכָה⁽²⁾ וכו', או מִשּׁוּם אֲסוּר תְּחוּמִּין⁽³⁾ וכו', מִשּׁוּם טָטוּל מִצְוַת עֲנֵג שְׂבָחָה⁽⁴⁾, דָּקָל שְׁלֵשָׁה יָמִים תְּרַאשׁוּנִים יֵשׁ לָהֶם צִעָר⁽⁵⁾ מִקְּמַת נַעֲנוּעַ הַסְּפִינָה, שְׁגוּפּוֹ מִשְׁתַּבֵּר⁽⁶⁾.

1) כן היא דעת המעל המאור, כמובא בשע"צ (ס"ק א). ומכך שלדבר מצוה מותר להפליג, הוביח הקהלות יעקב (שבת סי' טו) שהאיסור שלא להכניס את עצמו לידי חילול שבת הוא רק מדרבנן, שהרי אם הוא מן התורה היה אסור אף לדבר מצוה. ואף שלדעתו אסור למול תינוק בשבת אם נשכחו המים החמים וראה שבת נג', א מדפי הרי"ף, ומוכח שאסור לאדם להכניס את עצמו לסכנה בשבת אפילו לדבר מצוה כשידוע שיצטרך לעשות על ידי כך מלאכת פיקוח נפש, ועל כרחק שהוא אסור מהתורה ודוחה מצות מילה, ביאר הקהלות יעקב שהמל בשבת מכיון שכבר התחייב היום בשביתת השבת, כל מעשה שיעשה שמחמתו יוכרח לחלל שבת, נחשב כמתחיל עבשו חילול שבת, מה שאין כן כאן שמפליג קודם השבת אינו אסור אלא רק מדרבנן. וכן דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"א פ"ח ס"ק א) שהמכניס את עצמו לסכנה בשבת עצמה באופן שיבוא על ידי כך למלאכת פיקוח נפש, עובר על איסור דאורייתא.

מאידך, דעת הגרש"ז אויערבך (שולחן שלמה ס"ק א) שבכל אופן הוא רק איסור מדרבנן, שמן התורה אין חילוק בין קודם שבת לשבת עצמה [וראה קובץ הערות (סי' כג) שגם נקט שבכל אופן הוא רק מדרבנן וחילוק בין המכניס את עצמו לפיקוח נפש בשבת, ובין המכניס את עצמו לפיקוח נפש בערב שבת].

וכן לעשות פשלה או להכניס את עצמו למצב שלא יוכל לקיים מצוה, כגון לקחת כדור שינה לפני קיום מצות אכילת מצה וכו', דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני שם שע"צ ס"ק ח) שאסור, והוסיף, שכמו כן מוטל על אדם לדאוג לפני זמן קיום המצוה שיוכל לקיימה, ולפיכך יש לדאוג לפני השינה להתעורר בזמן, כדי שיוכל לקיים את מצוות קריאת שמע ותפילה.

ומדן זה שמתר להפליג לצורך מצוה, למד הגרש"ז אויערבך (ש"כ פ"ב הע' צו ובח"ג שם), שאף מי שיש לו צורך בניתוח שאינו דחוף, ריש חשש שמו יגרם על ידי זה חילול שבת, אם יכול הוא לקובעו בתחילת השבוע, צריך הוא לעשות כן, אלא אם כן אין הרופא יכול לנתחו אלא בימים הסמוכים לשבת, שבאופן זה נחשב הדבר כצורך מצוה ומותר. [וראה ביה"ל להלן (ט"ב ד"ה ופוסק). שיציד שאין להתיר צורך מצוה אלא במקום שאין ודאות שיהיה חילול שבת].

2) ואם מלחי הספינה ומנהיגיה הם יהודים, כתב בשו"ת מנחת יצחק (ח"ב סי' קו ס"ק י"ב) שאסור להפליג בה אף מתחילת השבת, שכיון שאסור ליהנות ממלאכת ישראל, והעושה כן עובר על איסור לפני עור. ואף אם גם בלעדיו תפליג הספינה עם יהודים אחרים, כתב שם שמי"מ אסור הדבר לבל הדעות, או משום 'לפני עור', או משום 'מסייע ידי עוברי עברה', והוסיף, שאפילו לשיטת הש"ך (ייד סי' קנא ס"ק ו) שכשעובר העבירה הוא עושה במזיד, אין איסור 'מסייע', מי"מ אסור לעשות כן משום איסור הנאה של 'מעשה שבת'. וכעין זה כתב בשו"ת אור לציון (ח"ב פט"ז תשובה ה).

מאידך, בשו"ת אגרות משה (אורח ח"א סי' צב) כתב, שבספינות של ימינו, אם אין אפשרות בידי הנוסע להעמיד את הספינה בשבת, מותר לנסוע בה אף אם מנהיגיה יהודים ומי"מ לא יהנה מן המלאכות שעושה הישראל עבורו, כגון מהדלקת האור וכדו'. והוסיף (ספר זכרון שירת יונה), שאין להקל בזה אלא למי שידוע בעצמו שלא יהנה מכך שיקדים לבוא יום אחר מהר יותר, כגון אדם שאין לו קושי בהפלגה [שאו אינו נהנה מהפלגת המנהיגים היהודים בשבת], ומי"מ מיום ה' ואילך אין להקל בזה בכל אופן. והגר"ש אלישיב הורה (הלכות שבת בשבת ח"א פ"ב הע' 20), שאין להסתמך על היתר זה לנסוע בספינה שמנהיגיה יהודים אלא במקום צורך גדול או במקום חולי.

ולגבי מלאכת נכרי עבור ישראל בהפלגת ספינת קיטור [אף בספינה שמלחיה נכרים הישראל נמצא בה בשבת, ולא עבר מערב שבת על איסור כניסה לספינה להפליג], כתב בשו"ת יהודה יעלה (אורח סי' נח) שכיון שלפי רוב הנסעים מתרבה כח המנוע של הקיטור, נחשב הדבר כאילו נעשתה המלאכה אף בשביל ישראל, ואסור. ובשו"ת אגרות משה (שם) כתב על ספינת קיטור של ימינו, שכיון שאין הנסעים היהודים עושים מעשה, מותר להפליג בה בתחילת השבוע.

וספינה של נכרים המושכרת לישראל, כתב בשו"ת אגרות משה (שם ח"ב סי' סג) שדינה כספינה של ישראל, שאסור אם הפועלים והמנהיגים הם יהודים, אך אם הפועלים והמנהיגים הם נכרים יש להתיר בתחילת השבוע, כיון שגם העובדים רוצים להגיע יום אחד קודם, הם עושים אדעתיה דנפשיה, וכמיוחד בנסיעה לארץ ישראל שהיא מצוה.

3) וכן לנסוע ברכבת או בחשמלית של נכרים, כתב בשו"ת חתם סופר (ח"ד סי' צז) שאסור, כיון שיש בדבר משום איסור תחומין, ואף לסוברים שלמעלה מעשרה טפחים אין תחומין, מי"מ ברוחב ד' טפחים יש איסור תחומין אף למעלה מעשרה, ולכן אסור לעלות על רכבות אלו אף ג' ימים קודם השבת אם ידוע שיטע בהן בשבת, וכן כתב בכלכלת שבת (דיני מלאכת שבת אות ט). והוסיף החתם סופר (שם), שאסור לנסוע ברכבות אלו אף במקומות שאין בהם משום איסור תחומין, שאינו יוצא מתחום שבת, בכל זאת מכיון שגופו מתגרד בנסיעה יש בזה משום שבות מן התורה לדעת הרמב"ן [ויקרא כג כד, הביאו הביה"ל לקמן (סי' תד ס"א ד"ה וא"ף)]. שצריך לשבות מכל טורח ועמל.

וכן לענין טיסה במטוס [על ידי נכרי], כתב בשו"ת מנחת יצחק (ח"ב סי' קר ס"ק טז) שאף אם יתחיל לטוס לפני השבת, אסור לעשות כן, הן משום צער הטיסה, שכתב הרמב"ן (שם) שאסור מן התורה, והן משום איסור תחומין, והן משום שנהנה הישראל ממלאכת הנכרי.

4) אך להפליג סמוך ליום הכיפורים, כתב בספר טהרת השולחן [הובא בילקוט מפרשים לשו"ע הוצ' מכון י-ם] שמותר לטעם זה.

5) ובעיקר הטעם של צער, ביאר הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"א פ"ח ס"ק א) דהיינו שגורם לו שלא יאכל, ולא יוכל לקיים את מצות עונג שבת.

ועקירת שן, דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני שם) שמותרת אפילו תוך ג' ימים לשבת, כיון שבדרך כלל אין הכאב נמשך אלא יום אחד, ומי"מ אין לעשות זאת בערב שבת, כיון שהכאב עלול להימשך לתוך השבת.

6) ואדם שאינו מתרגל לנסיעה בספינה אף אם מפליג בתחילת השבוע, כתב הגרש"ז אויערבך (שולחן שלמה ס"ק ו) שלא מסתבר המשך בעמוד הבא

באר הנהלך

הלכות שבת סימן רמח

רמח דין המפליג בספינה והולך בשבת, ובו ד' סעיפים:

א "מתר להפליג בספינה (א) אפילו בערב-שבת אם הולך לדבר (ב) מצוה, (ב) כופוסק עמו (ג) שישבת, ואם אחר-כך לא ישבת אין בכך פלוס. יאכל לדבר הרשות אין מפליגין בספינה (ד) פחות משלשה (ה) ימים (ו) קדם השבת. הגה אכל קדם (ג) שלשה ימים שרי (ו) אפילו בספינה שמושיכים אותה עלידי בהמות, (ז) ואפילו אין בגבה המים (ז) עשנה טפחים (מהרי"ק שו"ש כ"ה), (ח) ואפילו במקום שיצטרף הישראל

באר היטב

(א) מצוה. אכל בשבת אסור, דקא לא יוכל לפסוק עמו שלשבת, ע"ס"ג. [ובס' אליהו רבה חולק על מ"א בזה והוכיח דלדבר-מצוה מותר אפילו בשבת, והטור דוקא לבתחלה קאטר שיקסוק עמו שלשבת, ואם אינו אפשר

משנה ברורה

הנה קדם שנקנס בבאר דברי השלחן-ערוך ונחמיק לשון הבירוקא הנאמר בזה במקרא דף יט. תנו רבנן: אין מפליגין בספינה פחות מג' ימים קדם לשבת. במה דברים אמורים, לדבר הרשות, אבל לדבר מצוה שפיר דמי, ופוסק עמו על-מנת לשבת ואינו שובת, דברי רבי; רבן שמעון בן גמליאל אומר: אינו צריך. ומצור לצידון [שהוא מהלך יום אחד], אפילו בערב-שבת מותר. עד כאן לשון הבירוקא. והנה הרבה טעמים נאמרו על זה בפוסקים. (א) יש אומרים הטעם, שפא יצטרף הישראל לעשות מלאכה בצעמו בשבת משום פקוח-נפש⁽¹⁾, דמקום סכנה הוא: (ב) או שיעשה האיני-יהודי בעל הספינה עבורו מלאכה⁽²⁾ בקשינה הקלה ושאר חולאים: (ג) או משום אסור החומין⁽³⁾, כמבאר בבית-יוסף באריכות. והר"ף סבירא לה, דאי משום חשש מלאכה או תחומין, ודאי היה אסור אף קדם שלשה ימים, וגם לדבר-מצוה לא היה מותר, אלא דעקר האסור משום בטול מצות עיג שבח⁽⁴⁾, דכל שלשה ימים הראשונים יש להם צערה⁽⁵⁾ מחמת נענוע הספינה, שגופו משתברר, וכדכתיב "יחוגו יגועו בשפור", וגם מחמת סכנת העולה מן הימים המלוותין, ואין רוח חוננת לבוא עד אחר שלשה ימים שהרגל בזה, וכמו שכתב סעיף ב. (ד) ויש אומרים דהטעם שאצרו להפליג בספינה הוא מפני שגורא באלו צף ויש על-פני המים בשבת, וזהו אסור לכלי עלקא מפני גורא שפא יעשה חבית של שיטין, ויבדלקמן בסימן שלט; וקדם שלשה ימים שרי, דעלידי שהצטרף להפליג זמן הרבה קדם שבת אית לה הכרא ולא יבוא לעשות חבית של שיטין. ואותן הפוסקים הנ"ל דסבירא להו דהטעם הוא משום מלאכה או משום תחומין, מה שחלק הבירוקא לדידהו בין תוך שלשה ימים לקדם שלשה ימים הוא, משום דשלשה ימים קדם שבת מקרי קמא שבתא, וחל עליו להזהר שלא יבוא לידי חלול שבת, אבל קדם שלשה ימים, דהם מקרי בתר שבת העבר, צדין לא חל עליו אזהרת שבת הבאה ושרי להפליג בהם, ואז אף אם יצטרף אחר-כך לבוא לידי חלול שבת משום פקוח-נפש, שרי. והנה המחבר, אף שנמשך בסעיף ב אחר הר"ף, שהעתיק פרושו, מכל מקום גם הוא סבירא לה כהפוסקים דקדם שלשה ימים שרי אף במקום שיצטרף אחר-כך לבוא לידי חלול שבת עלידי מלאכה, וכמו שכתב סעיף ד וצוין כמה שפחגנו שם, אלא דסבירא לה דאף (ס) אי לא היה בו שום חשש מלאכה ותחומין וקגון שהיה פלה של איני-יהודי, דכשנעשה בה מלאכה מסתמא אדעתא דאיני-יהודי נעשה, וגם היא במקום שעמק יותר מצדנה טפחים, דאין בזה משום אסור תחומין להרבה פוסקים, ויבדלקמן

שער הציור

(א) הוא שיטת הנ"ה: (ב) הרמב"ם: (ג) שיטת הר"ה: (ד) הוא שיטת התוספות: (ה) דלא כל הפוסקים סוברים בהנ"ה, ולזה הסיר הרמב"ם בספינה שישבית איני-יהודים, עין ברין ובית-יוסף: (ו) אף דמסתמא אבדקם עיני-קטן א טשטע דהוא לעכובא, האליה בזה טובר דאין קפידא בזה, וכן מוכח מהש"ך יורה-דעה סוף סימן רסו, עין שם, וכן כתב מהר"ז, ובפרט דהטור פוסק בזה שמעון בן גמליאל דאין צריך לפסוק עמו כלל, ולא יחידא דהא בזה, כי ברובו חונאל שזכרנו עתה לאורו כותב בהדיא גמ"ר דחלכה בזה שמעון בן גמליאל נגד רבי, דחלכה כרבי מחברו ולא מאביו. וצריך עיון על פסק השלחן-ערוך דפסק כהרמב"ם נגד הטור בזה, והלא בחשן-משפט סימן רצ סעיף טו פסק בהדיא שם להלכה בזה שמעון בן גמליאל נגד רבי, דאין צריך לחשב עמו; וגם על התקב"ם גופא קשה, דשם פסק כהרמב"ם נגד רבי והכא פסק להפך, וצריך עיון. אחר-כך מצאתי מקצת מנה בפר"מ-מגדים: (ג) דכל הטעמים הנאמרים בפתיחה שוף גם ביום-טוב⁽¹⁾: (א) קגון-אברקם בשם פוסקים: (ד) וכן הקשה בחורשי כבי עקיבא אקר, וקשקשם הוא משום ריקנות בהמות המושכות סביבה הוא בזה ולא בפניו, ואף דאין הסתור לקמן הוא דוקא בלמעלה מצדנה, מכל מקום הקשה שפיר, דתחלת דברי רמ"א מרי גמ"ר בלמעלה מצדנה:

הלכות שבת סימן רמח

באר הגולה 24

(ט) לעשות אחר-כך מלאכה בשבת להוליך הספינה (ריב"ש סימן קנב). ונאם הוא דרך מועט, כמו מזור לצידון *שאין ביניהם כי אם מהלך יום אחד, מותר להפליג בערב-שבת (י) בבקר, (יא) מפני שאפשר שיגיע (ה) שם קדם השבת. והמקום שנהגו שלא להפליג בערב-שבת כלל, אפילו דרך מועט אין מפליגין: **ב** יהא דאין מפליגין בספינה פחות משלשה ימים קדם השבת, השעם משום ענג שבת, שכל שלשה ימים הראשונים יש להם צער (ו) ובלבול. ויזקא למפליגים בימים המלוותים, אבל בנהרות אין שום צער למפליגים בהם, ולפיכך מותר להפליג בהם (יב) אפילו בערב-שבת. (יג) והוא שלא יהא ידוע לנו שאין בעמקם צערה טפחים, אבל במקום שידוע לנו (יד) שמקרקע (ו) הספינה לקרקע הפהר פחות מעשרה טפחים, (טו) אסור (לצאת חוץ (ח) לתחום) משום אסור תחומין: הגה וכן בספינה שצטרף הישגאל לבוא (טז) ליד מלאכה בשבת, אסור (יז) לקנס בה שלשה ימים קדם השבת, אפילו הם נהרות הנובעים והיא למעלה מעשרה (ריב"ש סי' קנב, מהרי"ק). אבל (יח) אין אסור במה שהבהמות מושכות בספינה בשבת הנקרה, ולא דמי להליכה בקרון (ט) שאסור: **ג** (יט) היכא דמותר להפליג בערב-שבת, אם נכנס בספינה בערב-שבת וקנה בה (י) שבתה, אף-על-פי שמפליגת בשבת, מותר, (כא) כהוא שלא נצא מהספינה מעת שקנה שבתה: הגה ויש אומרים וצא מן הספינה שרי, (כב) דמאחר שקנה בה (כג) שבתה בערב-שבת, מותר אחר-כך לקנס בה בשבת ולהפליג. ויש (כד) שעושין (לא) קדוש בספינה, ואחר-כך חוזרים לביהם ולנים שם.

באר היטב

שרי ולא נזרין שפא נצא חוץ לתחום, מ"א: (ט) שאסור. דבקרן אסור שפא נצא מן הקרון ונלך באסור, וזה אין שך באן, ט"ז. ומ"א פסד דבקרן אסור משום שפא נחתך זמורה, אבל הקא בהמה הולכות למרחוק ולא שך שפא נחתך זמורה: (י) שבתה. ואפילו חל י"ט ע"ש שרי לקנות שבתה, עין סי' פ"י: (יא) קדוש, לפיכך מותר לקנות שבתה. ונצא מן הספינה בשבת, ואין מ"א. כתב משפ"ע: נחשט המנהג בנמנו להפליג בספינה בשבת, ואין

דלא, והשעם, כיון שהתחיל בהמה: (ה) שם. כלומר, כשיש רוח טוב הולכין ביום אחד, אע"פ שצדו אין רוח טוב שרי להלך בע"ש, ב"י ד"מ: (ו) ובלבול. ולדבר-מצוה שרי, והעוסק במצוה פטור מן המצוה: (י) הספינה. פי' אע"פ שהמים צמקים ירד, אם הספינה משקעת במים והוא יושב למטה מידו ונמצא מתלך למטה מידו, ואפילו יושב למעלה אסור כיון שהספינה נחתה, ד' כ"ש סיון תד, ע"ש, עכ"ל: (ח) לתחום. ותוך התחום

באר הלכה

* שאין ביניהם יום אחד. והוא היין אם יש ביניהם מהלך שני ימים, מותר

משנה ברה"ה

נפש, אין באן חלול. וענין לקמן בסעיף-קטן כה מה שנתבאר בנה: (ט) לעשות אחר-כך וכו'. הינו, דאין לו למצוה מחמת זה מלישב בספינה כיון שהוא קדם שלשה ימים, אבל מכל מקום כל מה שצריך לעשות שלא יצטרך בעצמו לחלל את השבת, כגון על-ידי אינ-הודי וכדומה, פשיטא דמחייב לעשות בן: (י) בבקר. דאם ישמש שעה ושפים על היום אסור, דלא יגיע לשם קדם השבת [כ"י]: (יא) מפני שאפשר וכו'. רוצה לומר, כשיש רוח טוב הולכין ביום אחד, (ס) לכן שרי להלך בערב-שבת (א) לפי שאפשר שיהיה רוח טוב: **ב** (יב) אפילו בערב-שבת. ואין צריך לפסק עמו שישבת. ולענין להפליג בשבת עין בסעיף ג: (יג) והוא שלא וכו'. דכיון (ו) דתחומין דרבנן הוא, ואפילו תחומין ד"ב מיל קומא לן דבימים ונהרות אין בהן אסור דאורייתא לדברי הכל. שאין דומין לדגלי מרבה, לפיכך תלינן בספקו להקל ואמרין דעמק צערה טפחים מקרקע הספינה לקרקע המים, ואין תחומין למעלה מעשרה: (יד) שמקרקע הספינה. פרוש, אף-על-פי שהמים צמקים צערה, אם הספינה משקעת במים, שאין בין קרקע הספינה לקרקע המים צערה טפחים; לא מביא א"כ הוא יושב בספינה למטה מעשרה, נמצא מהלך למטה מעשרה, (ו) אלא אפילו אם הוא יושב בספינה במקום גבוה שהוא למעלה מעשרה מקרקעית המים גם-כן אסור, כיון שהספינה נחתה ארבעה וניתא להלך, כעומד למטה דמא. (ח) ויש מתירין בשהוא יושב למעלה מעשרה טפחים (ט) ואין נגזלו תלויות למטה מעשרה טפחים, (י) ויש לסמוך על דבריהם בשהוא צריך לך: (טו) אסור לצאת וכו'. הינו (יא) בכל השלשה ימים שקדם שבת, אם ידוע שידען לו שם בשבת מקום שהוא יצטרך לעבר צליו על אסור תחומין, אבל קדם לזה מותר, וכמו שכתוב בסעיף א בהג"ה: (טז) ליד מלאכה. אפילו מלאכה דרבנן [אחרונים]: (יז) לקנס בה שלשה ימים. השעם, כמו שכתבנו למעלה בסעיף-קטן ח: (יח) אין אסור במה שהבהמות נכנסו, דאם לא היה אסור אחר, כגון בנהרות הנובעים ולמעלה מעשרה, וגם לא יצטרך הישגאל לעשות מלאכה שם, אין לאסור לפעם בספינה היכא שהבהמות מושכות מושכות הספינה דיהיה דומה באלו יושב בקרון ונהבמה מושכת אותו דאסור, לא אמרין דהי, (יג) דהתם השעם שפא נחתך זמורה להנהיגה, אבל הקא בהמה הולכות הנובעים ולמעלה מעשרה אלא להפליג בערב-שבת אבל בשבת לא, וכאן אחי לארזי דלפעמים אף בשבת מותר להפליג בהם: (כ) שבתה. הינו, (יג) שישב שם כל בין השמשות עד שתחשך: (כא) והוא שלא יצא. דאי לא הכי (יד) אסור לקנס בה בשבת מפני שנקאה כשט על-פני המים, וזה אסור, כמו שכתוב סימן שלט: (כב) דמאחר שקנה בה וכו'. הינו, דעל-ידי-הנה הנה לה הספינה בביתו ואינו נראה כשט כשנקנס בה בשבת. (ט) ואפילו לדעה זו אינו מועיל הקנין-שבתה אלא שיהיה מותר לבס בספינה בשבת, אבל כשפניג אחר-כך ליבשה אסור לו לזוז מארבע אמותיו¹⁴¹, כמו שכתוב בסימן תד [ואם הגיעה הספינה לציד המקפת מחצות, עין שם בהג"ה], (טז) אבל אם לא יצא מהספינה מעת שקנה שבתה, מותר אחר-כך לילך במקום שפניג ליבשה עד אלפים לכל רוח; והני מלי בשבתה הספינה לעולם למעלה מעשרה טפחים, ובמבאר שם. (ח) ובספינה גופא מהלך את פלה אפילו אם יצא מעצב לביתו אחר שקנה שבתה, כיון ששבת בארץ מחצות מעור יום. ואם לא קנה שבתה כלל מעור יום, עין לקמן בסימן תה סעיף ז במשנה ברוך, פי' שם בארנו כל פירי הדינים האלו: (כג) שבתה מערב-שבת. ואפילו אם חל יום טוב ערב-שבת שרי לקנות שבתה, ואין בזה משום הנכה מילי-טוב לשבת [מ"א], ואינו מועיל לזה הקנין-שבתה שקנה מערב-יום טוב. וצ"ע בסימן תטז, באיזה אפן אין בו משום הנכה: (כד) שעושין

שער הענין

(ה) אחרונים: (ו) בית-דלף: (ז) מנהג-אברהם: (ח) תרא"ם: (ט) הג"ה: (י) הג"ה, עין שם: (יא) הג"ה: (יב) מנהג-אברהם ושי"א: (יג) אחרונים: (יד) תרא"ש ושא"ר פוסקים: (טו) מנהג-אברהם: (טז) אחרונים מסימן תד: (יז) מנהג-אברהם מסימן תז"ל:

הלכות שפת סימן רמה

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק יא]

לכן שרי להלך בקרב-שבת⁽¹²⁾.

במכונית או ברכבת, כיון שבלשון 'נסיעה' נכללת גם הפלגה בספינה, ואין לשון זו מורה על דבר האסור בודאי בשבת, ואף מקומות שאין אפשרות להגיע אליהם בספינה, דעת הגרש"ז אויערבך (שולחן שלמה סי' שז ס"ק י, וארחות שבת פכ"ב הע' טז) שמותר לאדם לומר שבתכניתו לנסוע אליהם, שהרי יכול הוא להגיע לאותם מקומות ע"י רכיבה באופנים, ואף זה נקרא 'נסיעה'. אך כתב הגר"ש אויערבך (שם), שמן הסתם דוראה זו שייכת דוקא במי שרגיל לרכב על אופנים, ובין אנשים הרגילים לעשות כן [אמנם כיום שכבר התקבל האיסור לנסוע באופנים, יש לומר שאסור לומר מחר אסע באופנים, וראה מה שכתב במשנ"ב לקמן (סי' שח ס"ק טא)]. אכן דעת הגר"ש אלישיב (הלכות שבת בשבת פע"ב הע' 38) שכיון שסתם נסיעה היא ברכב, אין היתר לומר סתם לשון נסיעה ואפילו שכונתו להפלגה או לרכיבת אופנים.

[משנ"ב ס"ק כב]

אָבֵל קְשָׁמִיעַ אַחֲרָיִךְ לְיִבְשָׁה אָסוּר לוֹ לָזוּת מֵאֲרָכָה אֲמוּתָיו⁽¹⁴⁾.

(14) ואם יורדים גשמים על הספינה, ומשום כך מוכרח הוא לירד מהספינה, כתב הרמ"א לקמן (סי' תד ס"א) שמותר לו לילך בכל העיר, וכולה נחשבת לגביו כ"י אמות, והוא הדין כשמוכרח לדכנס לעיר לעשות צרכיו.

המשך מעמוד קודם

במשנ"ב לקמן (סי' תקפו ס"ק פה) את דעת החי' ארם שאם אי אפשר בענין אחר מותר לעשות כן, וצוין למה שכתב לקמן בתחילת סימן תרלט. ולגבי מצות סוכה, כתב לקמן (שם ס"ק א) שיש המקילים לעבור בספינה אם משיטה נכרי, אבל הרבה מהאחרונים מחמירים בזה. ובשעה"צ (שם ס"ק א) תמה מה הוא מקור המקילים.

[משנ"ב ס"ק ד]

הַשְּׁלִשָּׁה יָמִים נִחְשָׁבִין עִם הַשֶּׁכֶת גּוֹפָא, וְכִידִם רְבִיעִי מְתָרִי.

(9) בביאור מחלוקתם כתב הפמ"ג (אי"א ס"ק ג), שנחלקו לפי הטעם שאיסור ההפלגה הוא משום עונג שבת, האם צריך שכל השבת תהיה בעונג, כולל תחילת השבת, ולכך ביום רביעי אסור להפליג, או שמא די במה שתהיה מקצת השבת בעונג, ולכך מותר להפליג ביום רביעי, ותתקיים מצות עונג שבת בסוף השבת כשיגמרו שלושת הימים.

[משנ"ב ס"ק ה]

וְכֵן בְּיוֹם-טוֹב שְׁנֵי אֵין מְקַלְטִין⁽¹⁰⁾.

(10) בביאור החידוש שבדין זה, כתב המחצה"ש (ס"ק ב), שאף שהיום הראשון הוא העיקר, שהרי היום בקיאים אנו בקביעות החודש, וכל מה שעושים אנו יום טוב שני אינו אלא מצד מנהג אבותינו, והיה צד לומר שיהיה אפשר להקל ולהפליג, מי"מ לא אומרים כן אלא דינו כשבת לענין זה.

[שעה"צ ס"ק ב]

הָכֵל הַשְּׁמִים הַנֶּאֱמָרִים בְּפִתְחָהּ שֶׁנֶּהְיָ גַם בְּיוֹם-טוֹב⁽¹¹⁾.

(11) מבואר מדבריו, שאף ג' הימים שקודם היום שייכים ליום. אמנם לענין הבדלה לאחר יום, כתב לקמן (סי' רצט ס"ק טז) בשם ספר לשון חכמים) שרק ג' הימים שלאחר השבת נחשבים כשייכים לשבת שעברה, מה שאין כן ביום הראשון שני ח"א פ"ח ס"ק א.

(12) אולם לילך בערב שבת יותר מנ' פרסאות, כתב השו"ע לקמן (סי' רמט ס"א) שאסור, כדי שלא יגיע לביתו לאחר שליש היום. וכשנוסע בעגלה או רוכב על סוס, כתב המשנ"ב שם (ס"ק א) שרשאי לנסוע אפילו הרבה יותר מג' פרסאות כל עוד יגיע קודם שליש היום, ובשם הבי"ח כתב שיש להקל לנסוע בעגלה אפילו אחר חצות היום, ובלבד שיעמוד לשבות בעוד היום גדול. ואם מוליק עמו מזונתו, כתב בביה"ל שם (ס"א ד"ה ויכול) שנחלקו האחרונים אם רשאי לילך יותר מנ' פרסאות.

[משנ"ב ס"ק יט]

וְלִקְעָמִים אֵף בְּשֶׁכֶת מְתָר לְהַפְלִיג בָּהֶם⁽¹³⁾.

(13) וכיון שיש אופן שמותר להפליג בספינה בשבת, כתב הערוך השולחן (סי' שז ס"א) שמותר לדבר בשבת על הפלגה בספינה, ואין בזה משום איסור 'ודבר דבר', וכפי המבואר בשו"ע לקמן (סי' שז ס"ח) שכיון שמותר ללכת מחוץ לתחום על ידי בורגנין, מותר לדבר על כך בשבת, ומטעם זה צידד הגרש"ז אויערבך (שש"כ פכ"ב הע' קעא) שמותר לאדם לומר שבתכניתו לנסוע למקום שאפשר להגיע אליו בספינה, אע"פ שמתכוין לנסוע לשם

שיהא אסור לו להפליג בספינה לעולם, ואדם שיכול להתרגל לנסיעה בספינה אם יפליג ביום ראשון, אך אם יפליג ביום שני יגרום לו הדבר ביטול עונג שבת, דעת הגרש"ז אויערבך (שם) שאין לחוש לגרימת ביטול עונג שבת, אלא שטוב שיהדר ויקדים.

וספינות של ימינו, כתב המור וקציעה שכיון שנמשכות הן על ידי ספינים וחובלים, ולא על ידי הרוח, אין בנסיעה בהן משום חשש ביטול עונג שבת. וכן דעת הגר"ש אלישיב (הלכות שבת בשבת ח"א פ"ב הע' 9) שאין איסור זה נהג בספינות שבימינו, כיון שנוח לשהות בהן, והרי הן מנווטות היטב על ידי הספינים, אלא שהוסיף, שמי שלמרות הכל קשה לו הנסיעה, אסור לו לנסוע בספינה אלא ג' ימים קודם השבת. מאידך, דעת הגר"צ קרליץ (חוט שני ח"א פ"ח ס"ק א) שאיסור זה נהג אף בנסיעה בספינות שבימינו, וכן בטיסה במטוס. וכן כתב בשו"ת מנחת יצחק (ח"ב סי' קו ס"ק טז) לענין טיסה במטוס.

ומי שיש לו אפשרות לטוס במטוס או להפליג בספינה באופן המותר, כתב הגר"ש אלישיב (קובץ תשובות ח"ג סי' לח) שיתוס במטוס, ואף אם אין ודאות שיצטרכו לחלל שבת בהפלגה בספינה, כיון שמדת חסידות היא שלא להשתמש בהיתר להפליג בספינה, שהרי מבואר בגמ' (נדה לח, ב) שחסידים הראשונים היו נוהגים שלא לעשות מעשים בימות החול שיגרמו למצב של פיקוח נפש שיצטרכו לחלל שבת עברו.

[משנ"ב ס"ק א]

הֵנִי, אֵף דְּבִדְרֵי לֹא יָקִים עֲנֵי שֶׁכֶת עַל-יְדֵי הָהָא.

(7) ורק אם יוכל לקיים את מצות עונג שבת קצת, אולם אם לא יוכל לקיים את מצות עונג שבת כלל, כתב בביה"ל לקמן (סי' רמט ס"א ד"ה אין) שאפשר שלא יצא אפילו לדבר מצוה.

[משנ"ב ס"ק ב]

דְּקָא לֹא יוֹכֵל לְפָסֵק עִמּוֹ שִׁישְׁבֵתָּהּ וְלֹא זֶלְזָה⁽⁸⁾.

(8) ולשוט בספינה לצורך חפילה במנין, כתב בשעה"צ לקמן (סי' תריג ס"ק ב) שאסור. אכן לצורך תקיעת שופר בראש השנה, הביא

יג

פֶּאֶר הַגּוֹלָה

וּלְמַקָּר חֲזָרָיִן לְסִפְּנָהּ וּמַפְלִיגִין. * וְכֵן נִקְרָא בְּקֶצֶת טְקִימוֹת, וְאֵין לְמַחֲוֹת (וְרִין פִּיק רֶשֶׁת וְרִיבִישׁ סִי וִין קִיא קִיבִי, נֶעֱזָן לְקֶמֶן סִימָן שֶׁלֹּט וְתֵר: ד' לְהִיּוֹצֵאִים בְּשִׁירָא בְּמִדְבָּר, וְהִפֵּל יוֹדָעִים שְׁהֵם צְרִיכִים) (כח) לְחַלֵּל (יג) שְׁבֹת, פִּי מִפְּנֵי הַסִּפְּנָה לֹא יוּכְלוּ לַעֲכֹב בְּמִדְבָּר בְּשֹׁבֵת לְבָדִם, שְׁלֹשָׁה זְמַיִם קִדְּם שְׁבֹת אֲסוּרִים לַצָּאֵת, (כו) * וּבִיּוֹם רֵאשׁוֹן וּבִשְׁנֵי וּבִשְׁלִישִׁי (יג) מֵתֵר לַצָּאֵת, (כז) וְאֵם אַחֲרֵיכֶּן יֵאָדָר לוֹ סִפְּנָה וְיִצְטָרֵךְ לְחַלֵּל שְׁבֹת מִפְּנֵי פְקוּם נָפֶשׁ. מֵתֵר וְאֵין כֵּאֵן חֲלוּל: (יד) (כח) מִן־הַעֲלֵה לְאַרְצִי־יִשְׂרָאֵל. אִם נִזְדַּמְנָה לוֹ שִׁירָא אֲפִלוּ בְּעֶרְב־שְׁבֹת, פִּינִן וְדִבְרִי־מַצּוֹה הוּא יִכּוֹל לְפָרֵשׁ, (כט) * וּפּוֹסֵס עֲמָהֶם לְשֹׁבֵת, וְאֵם אַחֵר שִׁיחִיו בְּמִדְבָּר לֹא יֵרָצוּ לְשֹׁבֵת עִמּוֹ (ל) יִכּוֹל לִלְכֹּת עִמָּהֶם (לא) חוּץ לְתַחוּם מִפְּנֵי (טו) פְּקוּם נָפֶשׁ. (לב) וְאֵם נִכְנֵם לַעֲיִר אַחַת בְּשֹׁבֵת, מֵחֻלָּף אֵת פִּלְהָ, וְאֲפִלּוּ הַנִּיחֻהוּ מִחוּץ לַעֲיִר וְרוּצָה לְכַנֵּס לַעֲיִר מֵתֵר, (לג) דִּכְיִנִּן

לחמיר כשהפסוק הולכת משביל ישראל דלכ"ע אסור, ואין לחלק באסור זה בין י"ט לשבת אפילו ב"י"ט שני, ואפילו בעצת אסור, וכ"כ מנרי"א שש"ו, ע"ן כהניג מסלק ד"א באי מצות חיא, כה"ג: (טו) פשוט נפש, פן יגדל משגו או בטהא א' ורע"ח מ"א: (י"ט) שבת, אפילו באסור דרבנן, ריב"ש ס' יח: (י"ט) בתר, ומהרי"ב: (י"ט) ומהרי"ב:

משנה ברורה

ימים חמישי [א"י]: * [וכן נהגו בקצת מקומות וכו']. והנה כל זמן
במקורות המובעים בוקא, דאזכר במספר קאי הרב"א ונלסלא שצון המצנן
בשם הר"ן, והוא שיטת הרמב"ן שם; ואשר שצון רק מה דחזרו שם לענין
קדוש אבל לא לכל דבריו [שם]. ובאיה מקומות נהפשט הפנהג להפליג על-
ד' קצין שביטה אפלו בים הגדול בשבת, ולא חיש' לסעם ענן שבת, אבל
במ"צ שם דאין להקל וגד רב פוסקים [וכאיו המנ"א אברהם בסוף השיעור].
והכל מקום מקום שפנהג המר בזה אין למחות, ובכו שפכת בבית-יוסף,
דש' להם על מי שימכו, והוא שיטת הרמב"ן דסבירא לה דעסם אסור
הפלגה בספינה הוא דוקא בספינה שרבה ישראל, דאז אינ' יחידים
העושים מלאכה בספינה הוא בשבילן, אבל שפכה אינ' יחידים, ולפי
זה אם הספינה ישיבה ישראל בודאי אסור, וכן כתב המנ"א אברהם בסוף
השיעור: * **וביום ראשון ושני ושלישי מותר לצאת**. הוא על-פי שיטת
הגר"ה המבאר בבית-יוסף, עין שם, והלילה השני ליום רביעי מקרי הוף
שלישה ימים לשיטה זו: * **ובסוף עמקה לשבת**. עין במשנה ברורה שכתב
ההפסיקה הוא לעכובא, ולא מפניא לדעת המנ"א אברהם בספינה קטן א
הסובר דגם בהפלגה בספינה הפסיקה הוא לעכובא, בודאי גם בזה הוא
לעכובא, וכלא דין זה דפיער ד' למד משם. ואפלו לדעת שאר אחרונים
דסבינא להו דהפסיקה שם איה מצפכת, נראה דהבא אין להקל בזה כלל,
דכלא הכי מפקפקים הרבה פוסקים [עין בת' הרוב"ל והרדב"ז בחלק רביעי
סימן עז ובתורש"ן ע' דל זה דפיער ד' שסתמו המסחר, ותרמ"א לציל דפיער
א בפה"ק, והוא נוצע משיטת הגר"ה שהוא פסול, והצ"ח המירו בשביל דבר
מצוה לגרם שצמו לחלל בשבת בידים, ואפלו בחתונה השבעה, אם הוא
יוצא שיצטרך לצטור מלאכה בשבת, האין המירו בזה? והמענן פרי"ר
נראה שהוא מחמיק אפלו לענן חתומין בהפלגה הספינה שהוא דרובן, האין
המירו אפלו מיום הראשון [ועין בבית-יוסף דפרש שכן הוא דעת הר"ר'
באמת להחמיר, אם לא שהספינה הוא למעלה מצפחת], ואפלו במקום דבר
מצוה? והנה דלענן הפלגה הספינה בים שהוא דרובן מפסינן לדינא להקל
בשלישה ימים הראשונים, כמו שכתב הרמ"א או לדבר-מצוה הוף שלישה
ימים, אבל לענן מלאכה במירה האין המירו דבר זה. והנה הגר"ה למד את
דינו מהאי בריתא דאין מבלתינן פחות מן ימים וכו', אבל לפי מה שפרשו
שאר הרבה ראשונים מבלתינן אז [והם הר"ר' ותרומב"ן והרשב"א והתוספות
בשם ר"י ותרשב"ם] אין שום מקור לדינו כלל שיהא מותר בהחלת השבוע
לירד לאיזה ענין שיבוא לבסוף לחלול שבת, וכבר התירך בזה הרדב"ז וגד
דברי הר"ב ש' שהכאיו להגר"ה לדינא, ועל-פיו מסיק דאם יוצע בודאי שפכא
לבסוף לחלול שבת, אסור אף בהחלת השבוע, וגם הר"י פ"ד סובר
במותו והעתיק'ס המנ"א אברהם בספינה קטן י' וכתב שם דאפלו לדבר-מצוה
אין שום טעם להמיר בזה ש'יצע בודאי שפכא לבסוף לחלול שבת⁽²²⁾ [וענן
באליה רבה, ואין בהם כדי ישוב על עקר הקשיא שהקשה הרדב"ז לבסוף,
דכי משום שהוא דבר-מצוה וכו', עין שם]. ועל-פיו נראה ברור דהפסיקה
בזה אפלו דבר-מצוה הוא לעכובא, דאם לא יאסר עצמו בודאי יבוא לחלול
שבת, ולא דמי להפלגתו בספינה, דבכתבו במשנה ברורה הפסיקה איה
לעכובא, וזהו הוא למעלה מצפחת, ואפלו אז נקל גם להמשה מצפחת,
הנה דוקא שם בספינה דאינה רב מדורגין לכלי שלמא אפלו ר"ב מלי,
ר"מ גודים בשל-אברהם סעיף קטן י' ומצד פן בשם הלבוש כמו שכתבתי:

קדוש. גם לדעה זו (יח) דבינון ששטב שם (יט) קל בידהשקטות
לקינו שביה. (כ) אלא שסבירי דלכתחלה נכון לעשות שם גם-כן
קדוש ולאכל מעט. כדי לפרנס הדבר שקטו שם שביה ולא יבואו
לחשדם: ד (כה) לחלל שבת. אפלו באסור דרבנן נמי בשם
הריב"ש^(ע"ז 15): (כו) וביום ראשון ותשני ובשלישי^(ע"ז 16). כבר נתבאר
השעם, משום דהם נקראים על שם שבת ועבר, ואין צריך להתנהר
מזה שלא יבוא לדיי חלול שבת הבא. ובכנסת הגדולה פתב בשם
הרי"ן פ"ל. דקשידע בודאי שביא לדיי חלול שבת אסור אף כבי
האי גונא, וכן כתב הנדב"ה. וצ"ל נה סימכין עקשו שסמנים
בעצמם קצת שלא לחלל שבת^(ע"ז 17). כדי שלא יהיה אסור למקדע על מה
שצא: (כז) ואם אחר-כך יאדע וכו'. רוצה לומר, כינ דממילא
נכתב הדבר לבסוף ופאנס של פקוח-נפש, אין כאן חלול^(ע"ז 18). ופשוט
דכללי עלמא אסור לו להקטיט לשניא בעת שישתתף עמם שסיצם
באינה צשית מלאכה בשבת, ואפלו מלאכה דרבנן, אף שעל-ידי-נה
תתבטל הנסיעה שלו, שלא ירצה להשתתף עמו, ובאפלו אם הוא
דבר-מצוה, דדרי הוא מתנה בדיא לחלל את השבת:
(כח) והעולה לארץ-ישאל. יש אומרים (כ"א) דסינו דוקא קדי
להתישב בה. ויש אומרים דאפלו על-מנת להתויר^(ע"ז 19). דלהלך בה
הלוך ארבע אמות נמי הוי מצוה^(ע"ז 20). (כ"ב) ובפרט לפי מה שהקל רמ"א
בסוף הסימן בהג"ה, ודאי דגם זה הוא בכלל דבר-מצוה:
(כ"ג) ופוסק עמקם לשבת. והפסיקה הוא לעוכבא, ואם לא
יתרצו בזה לא ילך עמם, וכמו שפארתי בבאר תלכה: (ל) יכול
ללכת וכו'. אם מתקדא (כ"ד) להתעצב במדבר שטא יתצלו בו חיות
רעות, או יתצו בו לסטים ויגדלו ממנו בהמתו ולא יוכל ללכת
ברגלי ויסתבן, או יתחו ממונו ולא יוכל להחיות את עצמו במדבר.
או שיקחו ממנו מלבושיו בזמן הקר, כלם הוא בכלל ספק פקוח-
נפש ומתר לילך עמקם: (לא) חוץ לתחום. והוא הדין (כ"ד) אכלו
חוץ ל"ב מיל נמי שרי, עד שציע למקום שאין שם שוב חשש
סכנת נפשות ויפדד מהם וישבת שם^(ע"ז 21), ויש לו משם אלפים לכל רוח
[אחרונים]: (ל"ב) ואם נכנס וכו'. דבינון (כ"ה) דבאנס יצא חוץ
לתחום מפני פקוח-נפש, וגם מתחלתו ברשות נפק, על-פ"ן לא הרי
פשוט יצא חוץ לתחום דאין לו אלא ד' אמות. וכתב הפגון-אברקם,
דדוקא כשהלך לדבר מצוה גמורה ולא כשהלך לסחורה, דאף
דדעת ההג"ה שגם זה מקרי צורך מצוה, מכל מקום לענין שיהיה
יכול להלך בתוך כל העיר, (ס"ו) וכן במה שכתב המחבר "ואפלו
וכו' יש לו אלפים [אמה] לכל רוח", אין לסמוך על זה, כינ
שהרבה פוסקים חולקין על זה: (ל"ג) דבינון דלדבר-מצוה וכו'.

וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב הָרַמְבַּ"ם, מֵה שֶׁאֵין כֵּן בּוֹת לְהוֹדוֹת בִּיבֻשָּׁה, אַחֲר־כֵּן מִצְאֵתִי שְׂגָם

(י"ט) מגד־אברהם וש"א: (טו) אחד־לנים: (ל) בית־יוסף: (כ"א) מגד־אברהם: (כ"ב) פרי־מגרים: (כ"ג) מגד־אברהם בשם רמ"ג וש"א: (כ"ד) בית־יוסף: (כ"ה) בית־יוסף: (כ"ו) פרי־מגרים:

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones

Tél (France) : 01.80.91.62.91
Tél (Israël) : +972.77.466.03.32
contact@torah-box.com